

Nr 100!

**MEDLEMSKRIFT
NR 100, MARS 2017**

- En kanal som förenar

Första numret av medlemskriften år 1980

STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Verkar lokalt på Fågelbrolandet, Strömma och i Brevik med att dokumentera och informera om den lokala historien, att tillvarata medlemmarnas och bygdens intressen samt att verka för en hållbar utveckling för vår bygd. Vi har en hembygdsgård som kan hyras, och ett museum centralt i Strömma. Vi är ca 230 medlemmar. Besök gärna vår hemsida www.hembygd.se/stromma

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER

Hans Severinson, ordförande	070-760 12 60	hans@severinson.com
Per-Olof Hejdenberg, kassör	070-589 71 34	maggan.po@telia.com
Tomas Lindstrand, ledamot	070-549 45 41	tomaslindstrand@live.com
Jenny Vowden, ledamot	070-721 31 30	jenny.vowden@gmail.com
Eva Gebelius, ledamot	070-536 59 81	evagebelius@gmail.com
Gudrun Molin Andersson, ledamot	073-655 33 74	molin.andersson@telia.com
Sven Bertil Bergendahl, suppleant	070-513 18 93	sven.b.bergendahl@gmail.com
Birgitta Thunblad, suppleant	070-968 62 83	birgitta.thunblad@hotmail.com
Hans Lindström, revisor	070-699 10 51	hasse.lindstrom@tele2.se
Eva Waerner, revisor	073-377 13 20	b.waerner@spray.se
Sara Bråtman, revisor suppleant	070-817 66 73	sara.bratman@west-pool.se
Henrik Paulsen, valberedning	070-968 45 48	henrik.paulsen@telia.com
Britt-Marie Ohlsson, valberedning	070-668 21 38	brittmarie.ohlsson@spray.se
Lennart Karlsson, valber. suppleant	070-966 55 15	lennart.karlsson@mac.com

Ansvariga museet:

Olle & Britt-Marie Ohlsson 070-668 21 38 brittmarie.ohlsson@spray.se

Ansvarig lokalbokning:

Gudrun Molin Andersson 073-655 33 74 molin.andersson@telia.com

Ansvariga loppis: Annika Olsson 076-050 73 72

& Margareta Fredholm Hejdenberg 070-589 71 34 maggan.po@telia.com

Redaktör Medlemskrift: Hans Severinson & Jenny Vowden

Redaktör Hemsida: Sven Bertil Bergendahl

Medlemsavgift 2017: Enskild medlem 200 kr/Familjeavgift 350 kr

Plusgiro 98 57 43 - 4

Gamla Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

E-post: strommahembygdsforening@telia.com

Ordföranden har ordet

Ännu ett år av verksamhet har vi lämnat bakom oss, och vi ser fram mot en ny vår, i dubbel bemärkelse. Fjolåret innebar allvarliga förluster, genom att såväl vår tidigare vice ordförande Göran Lindgren och sekreteraren Johan Edholm, som den ständige medlemmen Bengt-Olov Jilmänder gått bort. Den senare efterlämnade ett icke obetydligt arv till föreningen. Utgångsläget för 2017 är alltså en bra ekonomi men en allvarlig brist på personella resurser för att driva föreningens verksamhet. Styrelsen står inför en generationsväxling.

Vi behöver bli fler aktiva!

- för styrelsearbetet,
- för vår sociala verksamhet med att driva hembygdsgården, museiverksamheten och loppisverksamheten samt arrangera utflykter och annat trevligt,
- och för den kulturhistoriska verksamheten, genom arbetsgrupperna för bilder och foton, museiföremål och berättelser.

Samtidigt har vi nu fått det ekonomiskt väl förspänt, vilket gör det möjligt att använda externa tjänster, att bygga ut museet, att arrangera proffsiga utställningar och andra arrangemang. Nu byggs ett magasin bakom museet. Med det kan vi disponera om ytorna för att möjliggöra tillfälliga utställningar av olika slag.

Strömma Hembygdsförening har under 37 år gjort en fantastisk gärning, och grävt djupt i kunskapens källor om den lokala historien i södra Värmdöbygden. Resultatet är en värdefull samling med historiska föremål, berättelser och bilder, samtidigt som Strömma Hembygdsgård med sin verksamhet varit och är en samlingspunkt.

Är vi färdiga nu, finns inget mer att ta itu med? Det är tvärtom, vill jag påstå. Samlandet är långt ifrån färdigt, det finns mycket kvar att gräva i. Många exempel över uppgifter finns på vår hemsida. Med dagens teknikutveckling är det nu angeläget att göra våra samlingar

allmänt tillgängliga. Vi börjar med att göra vår bildsamling tillgänglig via internet. Den snabba omvandlingen av vår bygd från charmigt sommarställe till attraktivt åretruntboende ställer krav på oss i samhällsbevakningen, och till att intressera de hitflyttade för deras nya hembygd och dess historia.

Väl mött på årsmötet 8 april och på vårens aktiviteter!

Hälsningar,

Medlemsavgift och årsmöte 2017

I ett separat brev har Du fått inbetalningskort för medlemsavgift år 2017 samt kallelse till årsmötet (tyvärr var tryckfelsniss framme så årtalet är fel i kallelsen). Vi hoppas att Du även fortsättningsvis vill vara medlem.

Medlemsavgiften 200 kr (för familjemedlem 350 kr) betalas före den 1 april till plusgiro 98 57 43-4.

Årsmötet hålls på Strömma Hembygdsgård lördag den 8 april med början klockan 17, följt av gemensam middag samt musikunderhållning.

För middagen krävs föransmälan till Gudrun Molin Andersson, tel. 073-655 33 74 eller e-post molin.andersson@telia.com, senast 26 mars.

UPPROP!

Kan Du tänka Dig att vara med i styrelsen? I år har valberedningen många vakanser att fylla. Vi satsar nu för att maximera det trivsamma och minimera det slitsamma i styrelsearbetet. Tveka inte att kontakta valberedningen med tips om Dig själv eller någon annan med intresse (i god tid före årsmötet).

Henrik Paulsson har telefon 070- 968 45 68 och Britt-Marie Ohlsson 070-668 2138.

Bildgåtan

Vad är detta? Jo, ett föremål av flera tusen i vårt museum, men vad har den använts till?

Svaret får Du på årsmötet, då dess funktion även kan testas.

Medlemsskriften fyller 100 nummer!

Omslagsbilden visar ett axplock från hembygdsföreningens Medlemsskrift nr 1 från 1980. Medlemsskriften i din hand är nummer 100 i ordningen.

Ni vet väl att alla skrifter från 1980 till 2010, från nr 1 till nummer 89, finns inlagda på vår hemsida www.hembygd.se/stromma. Många timmars fascinerande läsning! Senare skrifter kan inhandlas på museet för en rimlig slant.

Aktiviteter februari–juni 2017

Här listas vad som händer i Hembygdsföreningen under våren och början av sommaren. Angivna tidpunkter och program är i vissa fall preliminära. För säkerhets skull, kontrollera aktuella uppgifter på vår hemsida innan Du ger Dig ut: www.hembygd.se/stromma

Speciella arrangemang

- * Årsmöte i Strömma Hembygdsförening 8 april klockan 17.
- * På Valborgsmässoafton 30 april med start klockan 18, bl.a. servering, fiskdamm för de minsta, vårbrasa med allsång.
- * På Nationaldagen 6 juni, planeras likaså sedvanliga aktiviteter.
- * Strömmadagen med inledande gudstjänst blir den 25 juni.
- * Museibesök med Strömma hembygdsförening, se sid 8

Hembygdsgårdsöppet

26 februari, 26 mars, 30 april (Valborgsmässoafton), 28 maj, 6 juni (Nationaldagen), 25 juni (Strömmadagen)

Hembygdsgårdens Backstuga och Stockstuga/Museum är öppen från klockan 11 till 15. Loppis, servering, museibesök och trevlig samvaro står på programmet. Vid Museet finns en bössa för frivillig besöksavgift. Grupper kan efter föransmälan få en guidad visning av Museet. Kontakta våra ansvariga för Museet Britt-Marie & Olle Ohlsson, tel. 070-668 21 38.

Styrelsemöten

Tisdagarna den 17 januari, 21 februari, 21 mars (planering av Årsmötet) & 11 april

Medlemmar är välkomna att närvara på styrelsens möten, lyssna och få en kopp kaffe. Mötena äger rum tisdagar klockan 18.30 i Backstugan, Hembygdsgården.

Arbetsgrupp "Museet"

Startar onsdagen den 22 februari klockan 10

Onsdagar klockan 10 till ca 12.30 samlas gruppen med arbetet att dokumentera och katalogisera alla föremål och skrifter i museets samlingar. Samling i Stockstugan (Museet, på höjden bakom Backstugan). Alla är välkomna att vara med.

Anmäl dig till: Britt-Marie Ohlsson, tel. 070-668 21 38

Arbetsgrupp "Bild och Foto"

Lördagarna den 4 mars, 1 april & 6 maj klockan 10

Vi arbetar med att dokumentera, skanna och registrera föreningens bildarkiv. Arbetet kan delvis göras hemifrån. Samling i Stockstugan, Hembygdsgården. Alla är välkomna.

Anmäl dig till: Jenny Vowden, tel. 070-721 31 30.

Arbetsgrupp "Historia"

Lördagarna den 4 mars, 1 april & 6 maj klockan 10

Historiegruppen ska samla bygdens historia och berättelser, kan vara i skrifter eller via intervjuer, gamla som nya. Häng med på en genomgång! Samling i Stockstugan, Hembygdsgården.

Anmäl dig till: Hans Severinson, tel. 070-760 12 60.

Intressegruppen "Stickkaféet"

Startar måndag den 6 februari klockan 18.30

Varje måndag från klockan 18.30 till 20.30 är stickkaféet öppet i Backstugan, Hembygdsgården. Ta med din stickning eller virkning. Alla är välkomna! Ingen föranmälan behövs. Ingen kostnad. Ta gärna, om möjligt, med lite hembakt.

Välkomna!

MUSEIBESÖK MED STRÖMMA HEMBYGDSPÖRENING

För att få impulser att vitalisera vårt fina museum behövs inspiration. Följ med oss till skärgårdens övriga museer!

Anmälan är obligatorisk, via mail strommahembygdsforening@telia.com, sms eller telefon till ordföranden Hans Severinson, 070-760 12 60. Samling vid Strömma Hembygdsgård. Tiderna nedan är preliminära. Mer detaljerad information kommer inför varje aktivitet.

Lördag 25 mars klockan 10.30 **Hamn, Historiearvmuseet i Nacka**. Prisbelönat slagfältsmuseum, Sveriges första i sitt slag. Möjlighet till lunch. Åter ca klockan 15.30

Lördag 22 april klockan 10.30 **Skärgårdsmuseet, Stavnäs By**. Ett genuint skärgårdsmuseum. Lunch på Bageriet som nyligen öppnat på nytt. Alternativt finns möjlighet till lunch vid Vinterhamn. Åter ca klockan 14.

Lördag 20 maj klockan 9.30 **Siaröfortet**, en f d försvarsanläggning vid Furusundsleden. Möjlighet till lunch på STF:s vandrarhem eller på båten. Åter ca klockan 17.30.

Om intresse finns kan vi också arrangera en båtutture till ytterskärgården. Mer information kommer med e-post och på hemsidan.

Längre fram under året planeras fler besök.

Och sedan har vi hela skärgården som ett enda stort museum på den stora hembygdsutställningen, som i år går av stapeln den 3–4 september. Mer om detta på nästa sida!

HEMBYGDSKRYSSNING MED BIRKA CRUISES 3-4 SEPTEMBER

Förra årets succéartade evenemang med en 22-timmars hembygdskryssning genom norra skärgården upprepas 2017, med avgång söndag 3 september klockan 17. Ombord erbjuds middag, underhållning, taxfree med mera som vanligt på en Ålandskryss, men även hembygdsprogram av olika slag. Under större delen av resan får vi berättelser via högtalarna om alla öar och orter vi passerar, av den suveräne ångbåtsbefälhavaren Göran P Sjödin, en speciell upplevelse.

Närmare information finns senare i vår hos www.birka.se och på vår hemsida www.strommahembygdsforening.se. Bokar gör man via Birka. Medlemmar i en hembygdsförening har rabatt på kryssningspriset. Uppgift om rabattkod kommer på vår hemsida.

*Kyrkviken på Möja i fågelperspektiv, från däck 10 på Birka Cruises.
Foto: Hans Severinson*

Strömma Hembygdsförening verksamhetsåret 2016

Strömma Hembygdsförening, med organisationsnummer 814000-9583, bildades 1980 och har således varit verksamt i 37 år. Efter årsmötet 2 april 2016 bestod styrelsen av ordförande Hans Severinson, kassör Per-Olof Hejdenberg, sekreterare Johan Edholm, ledamöter Jenny Vowden, Gudrun Molin Andersson, Eva Gebelius och Tomas Lindstrand samt suppleanterna Birgitta Thunblad och Sven Bertil Bergendahl. Styrelsen har sammanträtt vid 10 ordinarie möten under året, förutom årsmötet och tre samordningsmöten med grannföreningarna. Medlemsantalet har minskat marginellt, från 238 till 236, av vilka två är hedersmedlemmar. Medlemsavgiften var 200 kr och för familj 350 kr. Vi har haft ett kommunalt kulturbidrag av 15 000 kr.

Händelser under året

Föreningens sekreterare Johan Edholm avled i november, 81 år gammal. Han var aktiv in i det sista. Dödsboet gynnade hembygdsföreningen genom att i dödsannonsen rekommendera en gåva till föreningen istället för blommor. Föreningens ende ständiga medlem, Bengt-Olof Jilmander, avled i januari i en ålder av 100 år. Han har genom sitt testamente gynnade föreningen med ett betydande belopp.

Föreningen har anslutits till Kollektivt Kulturarv inom Stockholms Läns Museum, med avsikt i första hand att göra föreningens samling av fotografier tillgängliga via internet och i säkrare förvar. I en fortsättning planeras att även bilder av museets föremål och dokument ska överföras.

Med hänsyn till den goda ekonomin och de knappa personella resurserna planeras att vissa uppgifter läggs ut på externa uppdrag. Trädgårdsskötsel och snöröjning är upphandlat av Förvaltningsservice AB i Hemmesta. Tryckeriarbeten inklusive distribution görs numera

externt. Även ekonomitjänst planeras eventuellt att läggas på externt uppdrag.

Våra flitiga studiecirklar har övergått till att istället utgöra arbetsgrupper. Det lilla bidrag för cirkelverksamhet som erhållits täcker inte den ökade administration det medför. Arbetsgrupperna är "Bild och Foto", som arbetar med att digitalisera och registrera bilder och fotografier, "Museet", som sorterar, registrerar och arrangerar museiföremålen, och "Historia", som kartlägger och tar fram dokument och kulturhistoriska berättelser, samt intressegruppen "Stickkaféet", som är mer en social träffpunkt.

Under året har arbetet att föra över foton till Kollektivt Kulturarv påbörjats. Museets samlingar av böcker, kartor och dokument har inventerats och katalogiserats. Några berättelser om bl a de större gårdarna har tagits fram.

Hembygdsgården har under året fått värmesystem i källaren där loppisverksamheten fortgår. En ny större toalett är under planering. Planering och bygglovsansökan för en tillbyggnad av museets lider med ett magasin har gjorts, och bygglov och upphandling är klart. Med magasinet frigörs utrymme för utställningar i de befintliga lokalerna.

Hemsidan, som är ett våra viktigaste sätt att marknadsföra vår hembygdsförening, har fått ny webbredaktör och har uppdaterats med en mer logisk struktur och med aktuell information.

För att förenkla kontanthantering i loppis och servering anskaffades ett Swish-konto. Det visade sig dock att banken tog ut avgifter både per transaktion och per månad, varför kontot avslutades.

Kommunen har uppvaltats med en hemställan att de gamla skolbyggnaderna vid Brevik respektive Fågelbro ska ges kulturskydd.

Vid en städdag gjordes diverse yttre och inre underhållsåtgärder. Den gamla notbåten fick en omgång trätjära.

Aktiviteter under året

Hembygdsgården och museet har varit öppet under nio söndagar. Stickkaféet och våra arbetsgrupper har fortsatt som tidigare. Medlemskriften har utkommit med två uppskattade utgåvor. Ett vykort med information om föreningen har delats ut till alla hushåll i vårt område. De som har uppgivit sin e-postadress, ca 60 % av medlemmarna, har fått information inför varje aktivitet.

Av övriga aktiviteter kan nämnas:

- * Valborgsfirande på traditionellt sätt med musik och sång
- * Gökotta med fågelskådning vid Hemmesta sjöäng
- * Nationaldagsfirande
- * Strömmadagen med friluftsgudstjänst och musik
- * Hembygdens Dag
- * En fyrkryssning med kryssningsfartyget Birka Cruises, med ca 700 passagerare varav 200 från hembygdsföreningarna, därav 7 från Strömme. Guidning av Göran P Sjödin skedde fortlöpande under hela turen runt norra skärgården. Vår förening var initiativtagare till eventet, som kommer att upprepas 3 september 2017.
- * Vårt höstmöte 12 november måste tyvärr ställas in, på grund av snöovädret dagarna innan.

Samarbete och medlemskap

Vi samarbetar med kommunen, dess hembygds- och kulturföreningar, och med andra hembygdsföreningar i skärgården. Vi är medlemmar i Stockholms Läns Hembygdsförbund, Föreningsarkivet i Stockholms Län, Värmdö Föreningsråd samt Visit Värmdö.

Styrelsens tack

Styrelsen framför ett stort tack till alla medlemmar och andra som stödjer föreningens verksamhet genom medlemskap, deltagande i aktiviteter och med gåvor.

// *Styrelsen*

IN MEMORIAM

Vår högt värderade styrelseledamot och sekreterare Johan Edholm lämnade oss den 12 november, 81 år gammal. Med sitt stora samhällsengagemang och klarsyn liksom sitt stora nätverk och trevliga personlighet var han den centralfigur som det mesta i föreningen kretsade omkring.

Efter det kraftiga snöfallet i början av november var han engagerad i förberedelser för vår höstträff. Bland annat hade han av tradition uppgiften att laga ärtsoppan. I snökaoset blev råvaruinköpet problematiskt, liksom att byta till vinterdäck, som fanns på ett däckhotell inne i stan. Detta berättade han på telefon dagen före sin död, samt att han hade ett beting med snöskottning på tomten. Kanske var denna stressituation den utlösande faktor som ändade hans liv. Vår saknad är stor. I hans dödsannons ombads att istället för blommor gynna Strömma Hembygdsförening, vilket gav oss bidrag om tillsammans 17 800 kronor.

Vi är Johan ett stort tack skyldiga.

der och fiskare, och på de öar som ägdes av Värmdöbönder. Att efter en lång vinter med saltströmming som huvudsaklig föda efter vårjakten få färskt fågelkött till familjen kunde ha varit livsviktigt. Det ämnet ska vi ta upp i en kommande artikel.

Jakten på Fågelbro gällde inte bara fåglar. Av storvilt fanns en kolumn för älg, men ingen för rådjur, hjort eller vildsvin. Dock fälldes ingen älg under de tre decennier journalen omfattade, och naturligtvis inget rådjur, hjort eller vildsvin, av det skälet att det inte fanns något storvilt på Värmdön då. Däremot fälldes många andra djur. Hare var ett viktigt objekt. Dessutom förekom räva, utter, mård, vessla, ekorre, lo och grävling. Inga älgar och bara två rådjur, vid Dalhugget 24 september 1923. En säl sköts i Våmfjärden 16 november 1919.

Vi ska här gå igenom de olika fågelarterna, med jämförelse av hur bestånden har utvecklats det gångna seklet sedan dess. Jaktjournalen tar ju bara upp ”nyttigt vildt” och ”skadligt vildt”.

De nyttiga arterna var de som ansågs ätliga. Till de nyttiga räknades hönsfåglar och andfåglar, men rimligen också duvor samt beckasiner och andra vadare. De skadliga ansågs vara kråkfåglar och rovfåglar, oavsett art.

Av de nyttiga stod tjäder och orre högst i kurs. Ett normalt år sköts ett par tjädrar och ett halvdussin orrar. Under augusti - september 1908 sköts 6 tjädrar och 13 orrar vid Långstrand, Dalhugget, Västha-

gen och Hästhagen. Året efter var det tomt, vilket visar att biotopen är känslig. En Rackelhane, hybrid mellan tjäderhona och orrhane, sköts 18 augusti 1932 i Rådalen.

Rackelhane

Foto från Wikipedia

Av övriga hönsfåglar märks raphöns, fasan, vaktel och kornknarr. Kornknarr, som då hette ängsknarr, förekom bara en gång, 28 augusti 2011 vid Dalhugget. Raphöns och vaktlar föddes upp på gården under några år och släpptes ut för jakten. Likaså fasanen, som sedermera har blivit Fågelbros symbol. Den infördes före första världskriget och jagades i några år därefter.

Av sjöfåglar dominerade gräsanden i journalen. Den benämndes bara ”and”, och troligen kom en och annan snatterand och skedand med i samma statistik. Cirka 15 änder fälldes årligen. Tidvis kläcktes insamlade andägg på gården, för att födas upp i fångenskap och i vingklippt skick sättas ut i våtmarkerna. Förutom änder noterades enstaka krickor, knipor, skäggdoppingar, storskrak och sothöns, samt en enstaka årta. Enstaka storlommar fälldes också. Inte en enda ejder noterades. Ejdern förekom uppenbarligen bara i utskärgårdarna förr.

Märkligt är också att det saknas noteringar om knölsvan. Var den tabu på finare middagsbord? Bland skärgårdsbefolkningen i gemen var ungsvan inte föraktlig spis.

Av vadare var morkullan eftertraktad. Ett halvdussin sköts årligen, mest i maj. Andra enstaka noteringar om vadare gällde troligen strandskata och rödbena. Beckasin (enkelbeckasin) hade en egen kolumn i journalen, men noterades ytterst sällan.

Av duvor finns en notering om ringduva och en om blåduva (numera skogsduva). Sedan dess har åtminstone ringduvan ökat enormt i vår bygd. Tamduva nämndes inte, vilket måste tolkas som att den inte förekom här. Om så vore skulle den nog betecknas i den skadliga kategorin.

Till de arter som ansågs skadliga räknades alla kråkfåglar och alla rovfåglar. Troligen var det skottpengar på alla dessa. Därför är det märkligt att det inte finns en enda notering om havsörn. Även i det fallet är det troligast att dess biotop var den yttersta skärgården, och att den annars befann sig på en höjd utom skotthåll.

I övrigt var artrikedomen stor gällande rovfåglar, och särskilt ugglor. Vanligast var (och är) kattugglan, med 15–20 skjutna årligen. Fem berguvar sköts mellan 1903 och 1913 men inga därefter. Troligen utrotades den lokalt. Av övriga ugglearter noterades skogsuv (numera jorduggla), hökuggla, pärluggla och hornuggla. Dock inte sparvuggla, som idag är mera spridd.

Av övriga rovfåglar var de vanligaste ormvråk och duvhök, med vardera ett halvdussin noteringar per år. Sparvhöken kom därefter, med 3–5 noteringar per år. Enstaka noteringar gjordes om fjällvråk, bivråk, fiskgjuse, lärkfalk och tornfalk. Till rovfåglar räknades då uppenbarligen även törnskata och varfågel, med enstaka noteringar.

Slutligen kommer vi till kråkfåglarna. Kråkorna var fritt villebråd, och troligen en extra inkomstkälla för pojkar som nyligen skaffat sig bössa. Etthundra skjutna per år var det i snitt. Av skator noterades bara en tiondel så många. Nötskrika noterades ett par gånger årligen. Björktrasten (snöskatan) fick lida för sitt läte och räknades som kråkfågel. Nötkråka fälldes i ett exemplar vid Långstrand i september 1911, och råka i fem, i mars–april 1912–1914 vid gården.

Vi har bett Värmdö Fågelklubb att hjälpa till med analysen av vilka arter som ökat, tillkommit, minskat respektive försvunnit, med jämförelse mellan nuläget och hundra år bakåt i tiden. Våra vanliga och ovanliga småfåglar, tättingarna, är av naturliga skäl inte med i den här statistiken Om utvecklingen av dessa får vi söka i andra källor, i en kommande artikel.

Att rovfåglarna är väl representerade har sin förklaring i att man fick skottpengar. En jämförelse med nuvarande bestånd ger ändå en del intressanta slutsatser.

Varför sköts ingen havsörn? Troligen var beståndet i skärgården mindre än idag. Ytterst få örnbönder kunde finnas som undgått jägarnas upptäckt. De som ändå fanns höll sig alltid utom skotthåll. Duvhök, sparvhök och ormvråk fanns i stort antal, där vi idag kan se att duvhöken har minskat i antal.

Fiskgjusen syntes inte alls, men är väl representerad idag. Falkar är svåra att få korn på, men förekom ändå i enstaka exemplar, troligen i liknande utbredning som idag. När det gäller ugglor var uppenbarligen förekomsten och artrikedomen betydligt rikligare än idag. Kattugglor var det vanligaste jaktbytet efter kråkan. Berguvar sköts årligen fram till första världskriget. Vi väntar fortfarande på att den åter häckar på Värmdön. Ovanliga ugglor (hökuggla, pärluggla, jorduggla) sköts emellanåt, de måste ha varit vanligare än idag.

En jorduggla sköts vid Fågelbro den 10 juli 1904.

Foto från Wikipedia

Av kråkfåglar dominerar kråkan stort, över tio gånger fler än antalet skator. Tydligt att skatan ökat i antal. Men varför sköts ingen korp? Det är troligt att den då ännu inte hade etablerat sig här, utan hade sin hemvist

längre norrut. Arealen med gammal barrskog är större idag än för hundra år sedan, vilket också inverkar. Märkligt är att ett flertal råkor skjutits vid Fågelbro på 1910-talet. I dagsläget är den ju sällan sedd annat än i Skåne och lokalt på Uppsalaslätten.

Att Fågelbro Gård sköt hönsfågel är lätt att tänka sig. Fasaner, rapphöns och vaktlar födde de själva upp, de kanske snarare slaktade än jagade dem. Skogsfåglarna tjäder och orre var mycket vanligare då än nu. Intressant är en enstaka ängsknarr, som ännu inte hade försvunnit ur vår lokala fauna. En ängsknarr sköts vid Dalhugget den 28 augusti 1912.

Kornknarr.

Foto från Wikipedia.

Inte en enda gås finns i statistiken. Möjligen fanns tamgäss på bordet på Mårtens Afton, men ingen vildgås. Idag kan man skjuta grågås och kanadagås med ärtbössa på badstranden om det skulle tillåtas. Kanadagåsen infördes ju först 1927 till Sverige. Men grågåsen, som nu är en så vanlig fågel i mellanskärgården? Uppenbarligen häckade arten inte här för hundra år sedan. Den måste dock ha sträckt över Värmdö vår och höst. Kanske undvek den bebyggda trakter under sträcket, eller flög för högt för jägarna.

Sjöfågel var inte så vanligt villebråd vid Fågelbros jakter. Många gräsänder sköts, men knappast några ejdrar eller andra simänder. Den jakten var däremot mycket vanlig hos småbönder och fiskare på Värmdö, men inget för de högre samhällsklasserna. Ändå borde väl några knölsvanar synas i statistiken, vilket tyder på att den arten etablerat sig senare. Sångsvanarna har ju etablerat sig först de senaste decennierna. Heller inga tranor och inga hägrar, tydliga tecken på att de ökat stort sedan dess.

Duvor borde ha varit attraktiva villebråd inför finare dukningar. Dock noterades inte en enda ringduva och bara en skogsduva. Det visar att ringduvan expanderat stort, och även att skogsduvan blivit vanligare.

Av vadare var morkullor ofta förekommande. Troligen var de mycket vanligare då. Enstaka enkelbeckasiner sköts, de som av Bellman besjungits som lämplig spis vid en frukost i det gröna, och som därför borde varit eftertraktade. Beckasiner, rödbenor och liknande kan därför antas ha ökat under det gångna seklet.

Ja, den här fördjupningen av vissa fågelpopulationers förändring över ett sekel kan inte anses vara särskilt vetenskaplig, men kan tjäna som en illustration på hur samhällsutvecklingen inom Värmdö och andra omständigheter påverkar faunans utveckling. I några fall kan man söka samband dels med hotande miljörisker och tidigare miljökatastrofer, och i andra fall av lyckade restaureringsprojekt.

/ Hans Severinson

Strömma Hembygdsförening 35 år (1980–2014)

Med fortsättning från föregående nummer följer här en kavalkad av föreningens historia genom åren, i form av ett referat av innehållet i föreningens skrifter. Här behandlar vi åren 2006 - 2010.

Allmänt

Ordförandeklubban hölls av Roland Johansson från 2001 till 2006 men växlades 2007 till Åke Axelsson, barnfödd på torpet Dalen under Breviks gård. Från sommarstället på Dalholmen rapporterade han i varje nummer om sina naturstudier, bl a en synlig säl och ett osynligt lodjur. I övrigt följde verksamheten ett traditionellt mönster. Valborgsfest med brasa och fyrverkeri hölls på kanaltomten varje år, men fick ett slut 2010 genom att det då var eldningsförbud pga torkan. Därefter har vi som bekant haft en mer beskedlig brasa på hembygdstomten. Strömmadagen med friluftsgudstjänst fortgick som en tradition sedan föreningens bildande. Nationaldagen firades efter att en ny flaggstång anskaffats 2006 och har därefter blivit tradition. Likaså Hembygdens Dag i augusti med demonstration av olika hantverkssysslor. Andra aktiviteter var tisdagsträffar, filmaftnar och ett höstmöte med ärtsoppa och verksamhetsplanering. Julmarknaden som förr var vid Strömma ångbåtsbrygga flyttade upp till hembygdsgården.

2006

Valborgsbrasan upplevdes detta år av ca 250 personer. Backstugan försågs med ny terrass. Bland aktiviteter märks en resa till Hälsingland för att rädda en skomakersymaskin till museets samlingar. En inventering av förekomsten av Värmdödräkten gjordes. Det befanns finnas 135 exemplar, och flera nya syddes upp genom denna uppmärksamhet. Ett album med bilder på många dräkter finns på museet. Om detta står att läsa i Medlemsskrift nr 79, som även innehåller en imponerande artikel om bygdens båtsmanstorp.

2007

Verksamheten med studiecirklar tog fart, med dokumentering av foton, tidskrifter och av kartor. Utflykter gjordes, med en vandring till Breviks alla torp och till avrättningsplatsen vid Stickelsberg. En utställning hölls om passagerarfartyget S/S Södra Sverige som sjönk vid Franska Stenarna 1895 och som därefter bärgades och åter sattes i trafik. Medlemsskrifterna nr 81, 82 och 83 innehöll bl a artiklar om den s.k. Militärbron på Gamla Fågelbrovägen. En stubbrytare restes på gårdstunet.

2008

Studiecirkelarna utökades med en om släktforskning, och digitalisering av bilder i större skala inleddes. En utflykt gjordes till det nya slakteriet i Tavastboda. Museet hade en utställning om rysshärjningarna 1719. Vi deltog i en antikmässa i Gustavsberg. Medlemsskrifterna nr 84 och 85 innehöll artiklar om bl a Värmdö brandkår i Vik, och om Ryttingetorpet vid Herrvik.

2009

Liderbyggnaden bakom museet invigdes högtidligen. Den förverkligades efter flera års planering genom ideella insatser tillsammans med penningbidrag från Erling Perssons Stiftelse och Peter Wallenberg. Museet hade en utställning om den optiska telegrafan. Medlemsskrifterna nr 86 och 87 hade värdefulla artiklar om Breviks Gård och om Örsundagrottan vid Malma, och om ungdomsminnen från Rådalen.

2010

Föreningens 30-årsjubileum firades. Medlemsskrifterna nr 88 och 89 hade intressanta artiklar om Kolviks Ångsåg och om glömda vägar. En utflykt längs den gamla landsvägen till Barnvik och Stavsnäs, förbi Fågelbro Tegelbruk och Kolerakyrkogården, gjordes också.

/ Hans Severinson

Föreningens böcker är katalogiserade!

Under 2015 och 2016 har föreningens böcker inventerats och katalogiserats. De har stått tämligen osorterade i bokhyllan i Stockstugan och det har därför varit svårt att hitta bland dem, när en specifik bok eller en bok i något specifikt ämne skulle sökas.

Böckerna är nu dokumenterade i ett register, som dels lagts in i föreningens dator i Stockstugan, dels satts in i en pärm vid bokhyllan. Registret i datorn är öppet för besökare, som därmed lätt kan leta i boksamlingen genom att göra sökning på någon författare eller någon boktitel eller del av någon boktitel.

I registret anges för varje bok, förutom ett inventarienummer, även författare, titel samt uppgift om bokens placering i bokhyllan. Uppgiften om placering utgörs av ett s k DDK*-nummer, som avser det ämnesområde som boken behandlar. Bokens inventarienummer och DDK-nummer har jag dessutom skrivit in i boken.

Många böcker har fler än ett DDK-nummer. För sådana böcker har jag för sorteringen (och därmed placeringen i bokhyllan) valt det nummer, dvs det ämnesområde som jag bedömt vara mest relevant för hembygdsföreningens intresse och verksamhet.

Böckerna står nu i ordning efter DDK-nummer och inom ett DDK-nummer är böckerna uppställda i alfabetisk ordning efter författare och titel. För att avskilja böckerna med olika DDK-nummer så har vita ”knubbar” (det var ett nytt ord för författaren av denna artikel!) för respektive DDK-nummer satts in mellan böckerna, se bild nedan. Knubbarna har jag gjort av vita spånplatteskivor och målat två svarta horisontella ränder på för att de skall synas tydligt i bokhyllan. Bokregistret förtecknar böckerna dels i ordning efter författare och titel, dels i den ordning de står i bokhyllan.

Nyordning i bokhyllan, med knubbar mellan böcker i visst ämnesområde

Foto: Bengt Skugge

Boksamlingen omfattar nu ca 350 böcker efter att ett knappt 50-tal böcker, som bedömts vara utanför föreningens intresseområde, har utsorterats. Härvid har jag vid tveksamhet hellre friat än fällt och vissa böcker kan därför tyckas vara av marginellt intresse för föreningen. De huvudsakliga områden som samlingen omfattar är etnografi (folklivsforskning), hushålls- och handarbeten (i vid bemärkelse), geografi och historia. Därför hittar man ganska lite ren skönlitteratur i samlingen. Bland de böcker som finns i samlingen märks vackra fotoböcker om skärgården, böcker med bilder från vår bygd i äldre tider, böcker om folkdräkter, seder och bruk samt slöjd-, stick- och broderibeskrivningar.

Föreningens boksamling är ej avsedd för hemlån utan för att användas på plats, t ex för enskilt studium eller för de olika arbetsgruppernas verksamhet. När en bok tas ur hyllan skall en lånesticka sättas in för att underlätta återställning på rätt plats.

/ Bengt Skugge

*) DDK betyder Dewey's decimalklassifikation, ett boksorteringssystem, som med tiden kommer att ersätta det vi hittills använt för bibliotek i Sverige.

Lite om min skolgång i Fågelbro skola.

Av Britt-Marie Ohlsson

1945 fyllde jag 7 år och det innebar att man fick börja i skolan. Det var i Fågelbro skola, som var en B-skola. Det innebar att de två första klasserna gick man i Småskolan och de andra fem gick man i Storskolan. Det fanns endast en lärare i varje skolbyggnad. Jag gick sex år i skolan och flyttade sedan över till Hushållstekniska realskolan på Ringvägen i Stockholm.

Jag började alltså i Småskolan och min lärarinna hette Sabina Engström. Jag tyckte bra om henne. Jag blev nog lite favoriserad då jag var duktig i slöjd. Det gillade fröken. Då jag hade stickat och virkat färdigt alla disktrasor, skurtrasor, halsdukar och fingervantar, fick jag börja sy och brodera. Jag hann med att sy en hel del, mamma hade ju lärt mig redan innan jag började skolan.

Fågelbro skola, Småskolan

Fröken var väldigt noga med att barnen skulle vara välkammade i skolan. Tyvärr använde hon samma kam, med den påföljden att lössen spred sig väldigt. Jag och mina bröder klarade oss. Jag hade flåtor uppsatta runt huvudet så där kom hon inte åt med kammen och mina bröder var väldigt kortklippta.

Fröken Engström och jag fyllde år på samma dag, Sabinadagen. Då blev jag bjuden på tårta i frökens kök. De andra barnen fick vara ute på skolgården. Jag tyckte det var konstigt att inte alla kunde få vara

med, men jag vågade ju inte säga det. Man hade respekt för fröken. En gång hade fröken gjort en tårta som hon och jag skulle äta. Det var en gräddtårta med jordgubbar på. När jag tog första tuggan höll jag på att storkna, fröken hade tagit fel på bakpulver och hjorthornsalt. Fröken rakade av grädden och jordgubbarna och sen la vi det på bullarna istället. Jag har aldrig mera sett fröken skratta så gott.

Elevfoto på Storskolan. Britt-Marie längst till vänster i bild.

Vi hade ganska lång väg till skolan, vi bodde ju på Rådalen och skolan låg strax före Fågelbro gård. På den här tiden fanns ju ingen skolskjuts, den kom något senare. Vi fick gå, cykla eller åka skidor eller spark. Jag minns en gång, då hade min lillebror Jan-Ove också börjat i skolan, det var på vintern och vi hade gått till skolan på morgonen. Det snöade hela dagen och när vi skulle hem var det så mycket snö att vi knappt kunde ta oss fram. Då vi kom uppe i backen vid Jäntas hage (hästen på Malma) fick vi se farfar komma nere vid tennisplan dragandes på en kälke. Gissa om vi blev glada. Nu fick vi hjälp hem. Det var en jobbig dag.

På den här tiden gick man i skolan även på lördagarna. Man slutade då lite tidigare än på vardagarna.

Då vi var lediga från skolan lekte vi ofta tillsammans med barnen Lindgren. På vintern åkte vi kälke eller sparktåg i Malmabackarna. Då gick det undan värre. Man behövde knappast vara rädd att möta bilar för det fanns bara ett fåtal som hade bil. På somrarna badade vi i Malmasjön (Storsjön) eller nere vid ångbåtsbryggan vid Saltsjön.

På torsdagarna kom ”Konsumbilen” med mat som mamma beställt. Då fick vi färska franska och choklad när vi kom hem från skolan. Vi fick också läsa serien ”Nalle och Lisa” i Allers som mamma prenumererade på.

”Skolmat” var på den här tiden ett okänt begrepp. Maten fick vi ta med oss hemifrån. Det fanns ju många statare på Fågelbro och flera av dem hade många barn. Då var det inte så lätt att skicka med tillräckligt så att barnen skulle bli mätta. Ofta delade vi med oss av våra smörgåsar.

Sista åren jag gick i skolan hade vi matlåda med oss som vi fick värma på kaminen. Där staplade vi matlådorna på varandra och vi blev tvungna att sortera om dem några gånger för att alla skulle bli varma. Det fanns endast en kamin i klassrummet och den stod vid innerväggen. Gissa om det var kallt på vintern vid ytterväggen där alla fönster satt.

Gymnastik hade vi i skolsalen. Då fick vi stå bredvid bänkarna och göra rörelser som fröken stod vid katedern och visade. När vädret tillät var vi naturligtvis ute och då fick vi ofta spela brännboll. Vi fick ibland gå ner till Skolviken och bada och där fick en del barn lära sig simma. Som tur var kunde jag redan simma. Fröken var väldigt sträng mot dem som inte kunde lära sig. Vi hade en pojke i min klass som vid en olycka förlorat ett ben. Han ville inte gärna ta av sig protesen men fröken tvingade honom för även han skulle ju lära sig simma.

Jag kan fortfarande se honom där han satt på en sten och snörde av sig protesen och hoppade sedan på ett ben ut i sjön. Så skulle ingen lärare få göra nu.

På hösten det år jag skulle fylla tio fick jag barnförlamning (polio). Terminen hade just börjat då jag insjuknade. Jag fick åka ambulans till epidemisjukhuset i Sundbyberg. Jag var förlamad upp till midjan. Efter några månader, då förlamningen släppt fick jag börja gå i en gåstol. Det var väldigt jobbigt i början, jag orkade ju knappt lyfta fötterna. Då jag blev starkare fick jag gå ut och promenera. Först hade jag hjälp av gåstolen, men snart började jag gå med kryckor. Nu gick jag ofta och hälsade på sjukhusets stora gris som bodde i en inhägnad. Ibland när jag inte orkade med maten tog jag den med mig till grisen.

Jag fick ofta brev från mina klasskamrater i Storskolan. De ritade teckningar och med hjälp av vår lärare skickades de till mig.

Så småningom fick jag lämna sjukhuset. Vårterminen hade redan börjat men det fanns fortfarande snö kvar. Jag blev hämtad med bil på sjukhuset, jag tror det var Ernst Lindgren.

Vid garaget hemma stod mina bröder och väntade med kälken för att dra mig uppför backen.

Skönt att vara hemma igen.

Elever i storskolan på Fågelbro skola och magister Reidar Björk. Britt-Marie står till vänster om magistern.

Jag började skolan igen, och första tiden skjutsade mamma mig på cykeln. Det dröjde inte länge förrän jag cyklade själv igen. Jag hade varit borta en hel termin från skolan, men jag fick fortsätta ändå i samma klass och jag fick läsa in det som jag missat.

Jag gick nu i Storskolan och min lärare hette Rune Bengtsson. Han var inte där så länge. Efter honom kom fröken Karin Windling. Året var 1949. På sommaren åkte vi på skolresa till Dalarna. Då var även frökens man Gunnar med. Vi åkte tåg och hade väldigt roligt.

På hösten, i oktober avled pappa under en operation. Han hade hjärntumör. Nu blev vi tre barn ensamma med mamma och farmor på Rådalen. Farfar hade avlidit 1947.

Jan-Ove, min yngre bror och jag hade ofta sällskap från skolan. Vid Vindbron bodde jaktvårdaren på Fågelbro. Vi kallade honom ”Busklusen”. Han var jägare och hade flera jakthundar som satt fastbundna vid sina kojor utanför hans hus. Jan-Ove och jag gick alltid in och hälsade på hundarna då vi gick hem från skolan. I en av kojorna låg en liten tax som vi tyckte synd om. Hon låg på lite halm och vi trodde naturligtvis att hon frös. Hon blev jätteglad varje gång vi kom och lika ledsen när vi gick. Vi blev lika ledsna vi med och en dag kunde vi bara inte gå ifrån henne utan vi tog henne med oss hem. Mamma blev inte glad, vi hade ju inte frågat jägaren om lov. Mamma ringde honom på kvällen och talade om att vi hade lånat hans hund.

Han kom cyklande och tog henne med sig hem igen. Han var väldigt snäll och skällde inte på oss. Dagen efter ylade hon när vi kom förbi och vi gjorde samma sak igen. Jägaren kom ännu en gång och hämtade henne. Vi blev förbjudna att gå in till hundarna. Det var jobbiga dagar, vi var ju tvungna att gå den vägen hem. Det gick några dagar och till slut kom jägaren hem till oss med hunden. Han sa att hon längtade så efter oss att hon inte ville jaga. Hon mådde inte bra. Han frågade om vi ville ha henne, men att han ville låna henne när han skulle jaga. Gissa om vi blev glada. Vi döpte henne till Taxelina.

Hon hette egentligen Liss Kirk och hade en väldigt fin stamtavla.
Hennes pappa hette Manne av Dingelvik.

Taxelina följde oss överallt. Jan-Ove cyklade med henne i
cykelkorgen. Det var en härlig tid, men åren gick och Taxelina blev
gammal och fick taxförlamning, så vi blev tvungna ta bort henne.
Efter några år skaffade mamma en ny Taxelina som egentligen hette
Etik. Hon fick många valpar, så mamma hade sällskap när vi flyttade
hemifrån.

/ Britt-Marie

Britt-Marie och Taxelina

Fortsättning från förra numret.

MEDITATION VID JONATAN

Funderingar och berättelser om en svunnen tid vid Fågelbro och Strömma.

Av Greta Törnros, saxat ur Arkipelag på 1990-talet. Greta avled 2002. Från Hembygds museets arkiv.

Strömma

Nu flyttar vi över till livet runt Strömma. Affären vid Strömma var ett litet hus med manuell betjäning. Tant Nolcrants var stor och bastant med röda, förfrusna kinder och händer. Där fanns tre söner, Sven och Sten samt den tredje jag tror han hette Nils och han var bosatt i Amerika. Familjen bodde i det lilla röda huset vid kanalen, där fanns även telefonväxeln som drevs manuellt. Mina föräldrars telefonnummer var Strömma 14 minns jag. Det var lite fint att ha telefon, men eftersom pappa och hans bror ägde två stora lastpråmar som ständigt fick transportbeställningar så var det ett måste.

En tragisk olycka

En kall vinter hände en tragisk olycka som jag tror ingen kom över. Den yngsta sonen Sven Nolcrants, allas stora favorit, hade tillsammans med en del andra ungdomar varit vid Fågelbro Folkets Hus och dansat. De skulle skjutsa några vänner med bil till Nacka. Bilen slog runt och han omkom. Jag var ju inte så gammal men glömmer det inte, en del upplevelser som är så typiska när någon plötsligt dör i ett litet samhälle. Att för min lille bror Hasse, 4 år försöka tala om att hans vän Sven inte fanns mer, det blev inga åkturer på lastflaket, inget godis. Pappa tog upp honom i knät och med återhållen gråt talade han om för Hasse att Gud hade hämtat Sven för hans Sven skulle bli en ängel. Hasse nöjde sig med det, han sprang ner till tant Nolcrants, som var helt nedbruten, kryper upp i hennes famn med orden ”var inte ledsen tant, det kan vara roligt att bli en ängel också”.

Sedan började en hemsk verksamhet, alla små och stora skottade snö, en bred gång täckt av hackat granris, ett rum i ett av de små röda husen som står kvar än i dag, kläddes helt med granris, ett podie granrisklätt det med, två höga järnkandelabrar med tända ljus. Då hade man hämtat Sven, Han bars utan kistlock och ställdes ned på podiet, vi hade skaffat små buketter cyklamen från det fina glasväxthuset vid Fågelbro gård. Alla gick förbi och la ner sina små buketter. Men min lillebror fick inte vara med då, som väl var. Varför jag uppehållit mig så länge vid denna tragiska händelse är för att den här generationen ska få en liten inblick i hur man deltog i och ställde upp om någon, vem det vara månne, drabbades av en katastrof. Det var bara så här förr på landsbygden.

Pensionatet

Det fanns ett stort pensionat, som sedermera brann ner. Där ligger nu ett litet hus (som ska bort enligt vädden*). Man inte bara river, man trampar på hjärtat också. Det där pensionatet bytte ägare flera gånger. Min faster Gerda Blomstrand tog över en tid, hårt trimmad av fyra vilda söner.

Pappa ägde ju pråmarna ihop med farbror Gustav, fasters man. På somrarna översvämmades detta pensionat av skrånande badgäster med kritade skor, på sommaren ska det vara vitt, o ja.

Det fanns en utedansbana uppe i backen ovanför affären, där det ligger ett stort gult hus nu. Dagen efter dansen var vi ungar där och letade pengar som hoppat ur fickorna under den vilda dansen, vår veckopeng med andra ord.

Ett stort rött hus med breda, svarta dörrar och innanför schäser, vackra svartlackade paradslådar med plats för pälsklädda herrgårds-gäster och hållare för facklor, paradvagnen för tvåspann, alla tänkbara jordbruksredskap.

Det stora rummet i samma hus, rent blänkande med sina stora tunga mjölkkärl. När mjölkpigorna kom, släpande på sina pallar och sina

*Om vädden skriver Greta tidigare i texten, se Medlemskrift nr 99

mjölkhinkar, det handmjölkades på den tiden, de hade sina tilldelade kor, de hade med sig sin hink och pall och en våt trasa.

De slog sig ner, la kinden intill kons mage, jollrade och tvättade spe-narna före mjölkningen. Kossan vände sig om glodde storögt på sin mjölkstinta. Man var tvungen att byta skor då man gick in i det fina rummet för att separera.

Det fanns en hylla på vilken stod en lång rad små, rena mjölkflaskor. Dessa rymde c:a tre liter mjölk, men det fanns en extra flaska som rymde c:a tre deciliter grädde med vidhängande lock som man tryckte på flaskan. I det lilla utrymmet låg en lapp med texten ex-vis 21/2 l mjölk, 3 dl grädde. Det fanns en plåtbricka fastsatt i handtaget på vilken olika namn var inristat, ex-vis Blomstrand, som var den lilla flickans efternamn, Pettersson, Ringström och Nolcrants, som ägde affären. Flaskorna fylldes enligt den lilla lappen travades i en mjölk-kärra. Man spände för en stor tjurig ardenner, som hette Lord. De var inte sams han och flickan, eller också spände man för hennes favorit och bäste vän, ridhästen Felix. Hur kan man göra ett djur, som var så intelligent så illa från att bära fina herrskapsfröknar till att spännas framför en mjölk-kärra.

Stallpelle och flickan var de enda han accepterade. Råkade någon kaxig dräng sätta sig i kärnan och ta tömmarna kände hästen det gen-ast, då blev det full fart, splittrade skaklar och en avkastad dräng, som hade fått lära sig en sak.

Stallpelle hade en i nutid otrolig uppgift. Han hade ett helt lass med korgar i vilka låg en portmonnä med pengar och en inhandlingslista från boende runt gården. När han kom fram till Strömma kanal, läm-nade han in korgarna i Nolcrants affär medan han åkte runt med mjölkflaskorna till hushållen runt Strömma.

När ardenner Lord drog kärnan kunde Stallpelle stanna i affären me-dan flickan körde runt med mjölken. Det var då som Lord och flick-ans dåliga relationer till varandra grundlades. Det gick bra hela tiden ända bort till Strömma Gård där de skulle vända i ett vägs-käl, flickan

fick honom att backa, ja visst, men att få honom att sluta backa det var tji. Han vänder sitt tjuriga huvud och glor vämjeligt på flickan samtidigt som han trycker ner kärran i ett dike med nässlor och där stod han och snappade gräs vid väggkanten som om inget hade hänt.

Att ligga på rygg bland en massa mjölkflaskor, visserligen tomma men än så skrämliga fick flickan att krypa ur och ner bland nässlorna och kardborrar och ta sig fram till tjurskallen. Hon gav honom en redig dagsedel innan hon tog tag i betslet och drog honom i läge.

Han någon sett en ardenner flina? Inte flickan heller. De fortsatte sina mjölkutflykter, Lord och hon, flickan körde och Lord jäklades. Men hon nämnde aldrig till någon om dessa uppgörelser, alla tyckte att det gick så bra, o ja.

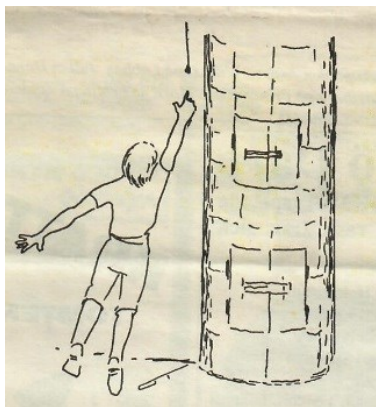
Eftersom vännen sagt lidret och flickan tänkte på allt det fina och stoppat honom, fortsatte nu vännen: ”Här ska bli hotell med övernattningsmöjligheter, stallet med höskullen skall rivras. Där ska byggas nya stall för ridhästar, ett stort ridhus med sågspån och torvströ på golvet...”

Dragspelet

Hasse var helt fascinerad av pappas dragspel, bara att få hålla i det var helt underbart. Pappa lovade att den dagen han nådde upp till spjällsnöret på kaketugnen skulle han få hans dragspel.

Hasse kavade utefter väggen och stod nästan på tånaglarna för att nå upp. Men så fort Hasse kom i närheten av snöret höjde pappa det.

Men Hasse lät trösta sig med en gammal innerkudde, svart och vitrandig fylld med dun. Han var så kär i sitt låtsasdragspel så han bar det med sig överallt, även i sängen. Han låg och gnagde och dreg-

lade på den så den blev styv, nästan stärkt. Så småningom blev det ett litet hål på den. Innan mamma hann se det satt Hasse och övade. Han gapade och sjöng i högan sky varje gång han klämde ihop kudden för ett moln av dun och fjäder ut genom hålet.

Stackars lillbrorsan, han fick pappas dragspel så småningom, men då hade han blivit så stor att han kunde skjuta spjället utan snöre.

Julgransplundring

Pappa och mamma var specialister på att göra julgransplundringar som folk längtade efter hela året. Den stora salen med mörkröda tapeter och en stor vit kakelugn med blänkande mässingsluckor eldades upp med björkved för att värma upp det stora rummet som vi inte nyttjade på vintern.

Mamma och pappa höll på om kvällarna med förberedelser efter det de fått oss ungar i säng, man hörde hur de pratade och fnissade.

Pappa heter Knut Erik, så det var inga problem med julen ut. Alla kom, unga och gamla, och på ett strålande humör. Sedan var det fulllo fart, äta, dricka, dansa och leka. Hasse låtsades spela dragspel med en randig kudde tillsammans med pappa på dragspel och farbror Gustav på fiol. Jag ska ta ett av dessa jippon.

Pappa och farbror Gustav klädde ut sig till lodisar, oigenkännliga med peruker, lösnäsor och stora knävelborrar dansade de in och spelade upp en inlärd sketch, som skulle ha fått Hasse Alfredsson att anställa dem direkt. Våra julpåsar låg i en stor julgranskaramell som pappa och mamma gjort.

Så kom då det där som alla vuxna sett fram emot. Julgranen hade

klätts av och stod där naken med knappt ett barr på sig. Vi ungar fick bara se på och hålla oss ur vägen. De två lodisarna ställde upp på var sin sida om granen, ropade upp och valde ut sina lag. Halsband, ringar och annat krams lades på en säker plats, sedan blev det dragkamp om granen skulle vara kvar inne eller om den skulle ut. Det var stora dubbeldörrar ut till en stor förstuga, därefter ett trångt dörrhål ut till friheten. Vilket skratt och stoj och ”aj jag sitter fast”.

Detta var ju rent hälsovådligt, de som dagarna efter i Nolkrants af-fär kunde visa upp de största blåmärkena blev höjdare det året.

Räven

Två fina tanter steg av båten Strömman Kanal, de skulle ut och plocka blåbär mellan två båtturer. Vi ungar hängde som vanligt nere vid bryggan för att se om man kunde få syn på något spännande. Vi spärrade upp ögonen när vi fick se att den ena fina tanten bar en död räv kring halsen. Den hade bitit sig fast i svansen för att kunna hålla sig kvar. Detta var i våra ögon något otroligt.

När tanterna kom tillbaka hade de hemskt bråttom för båten låg redan vid bryggan. De pratade om att räven var borta och om någon kunde leta rätt på den åt dem. Vi ungar förstod ingenting, vi sprang omkring och letade, men ingen räv.

Men en dag hittades räven och något så bedrövt har sällan skådats på Strömman. När tanten kom för att hämta räven, grinade hon. Vi fick höra att andra rävar gett honom stryk, för att han inkräktat på deras revir.

Skogsbranden

En varm sommardag gick larmet, skogen mellan Strömman gård och Brevik brann. Det var rysmysigt tyckte vi ungar. Alla samlades med hinkar, militären kom i hundratals, även de med hinkar. Man bildade

kedja från sjön upp till brandplatsen. När det blev toppbrand blev det kris. Vi ungar motades obarmhärtigt hem. Det höggs brandgator, och ett stort hus fick evakueras, men man klarade det. Man fick även bukt med elden, men militären gick brandvakt länge efteråt.

Första skoldagen

Vi skrevs in i Breviks skola, jag och en som hette Nisse Björk, vår lärarinna hette fröken Lund. Hon hade fått in sin ena arm i ett tröskverk och hade därför protes. Vi skrämdes upp, man sade nämligen att hon slog eleverna med denna protes. Så var inte fallet, hon var snäll.

Men första dagen Nisse och jag var på väg till skolan stod det en ko på vägen, vi vågade inte gå förbi så vi vände och gick hem igen.

Tokiga sotarn

I alla barns liv finns alltid en skrämselfigur, vår hette Tokiga Sotarn. Mig veterligt gjorde han aldrig någon något förnär. Men han var underlig, han såg alltid sotig ut, det kanske var ingrodd smuts. Trasorna hängde om honom och han släpade alltid på något som skramlade och hela tiden grumsade han. Han hördes lång väg och vi gömde oss alltid, bland annat i en stor ihålig ek. Man jagade upp varandra så tänderna skramlade i mun på en.

Brevik

På Breviks vackra herrgård fanns det en farbror som hette Hålterm-an, han var snäll mot oss ungar, vi fick skor och skidor av honom om vintrarna. Breviks gård hade mycket djur och odlingsmark. Där fanns också en mjölkhäst som varit en fin ridhäst, han hette Revelj. Pappa sa alltid att det var en korsning mellan en räv och en älg, det gillade inte jag.

Min skolkamrat Olle Almgren, vars föräldrar arbetade på Breviks gård blev ihjälsparkad av en unghäst, det var svårt för oss ungar att komma över.

Hundliv

Närmaste grannen hette Björk, de hade en flicka som hette Ulla och en pojke som hette Nisse i samma ålder som jag. De hade en sämskskinnsfärgad tik som hette Santa. Det var nog det mesta bondhund jag mött. Hon såg ut som en nedsutten mjölkpall, brett platt huvud med öron som två pannlappar, stora, hängande tuttar, bevis på många amningar. Hon var lite lösaktig och hade ett hov av uppvaktande bastarder omkring sig.

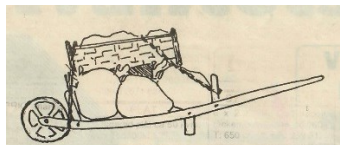
När hon fick sina valpkullar strömmade folk till och tiggde valpar, sämskskinnsfärgade förstås. Nolcrants i affären var ägare till en sådan där ädling, han hette Jocke.

Mina föräldrar hade hyrt ut övervåningen över sommaren till två polisfamiljer och vi skulle ned och möta dem vid båten. Spänningen var stor och vi ungar hade eldat upp oss och trodde att poliserna skulle bära uniform. Jocke var också där, sprang omkring och viftade svans och var god som vanligt. Då kom poliserna, först kom två enorma, raggiga svarta schäfrar i strypkoppel. Stackars Jocke kastade sig i kanalen och där låg han och kavade ända tills följet försvunnit. Stackars Jocke låg för de mesta under bron och simmade så länge polisfamiljerna bodde hos oss.

Stortvätt

Förr när man skulle tvätta, fick man beställa tid. Tvättstugan fanns vid Strömma gård. Gården var nedlagd, men där fanns ändå många boende. Där hade funnits en vattendriven kvarn en gång. Vattnet kom från en av insjöarna som låg högt upp.

Så här gick det till: Man samlade på sig massor av smutstvätt, packade allt i säckar på en skottkärra och åkte iväg cirka en halv kilometer. Tvättstugan som låg på en brygga över vattnet var stor och rymlig. Man tände eld i pannmuren med medhavd ved, Gick hundra meter bort till kvarnforsen och hämtade sötvatten och tömde i pannmuren tillsammans med blötläggingsmedel.

Tvätten sorterades och fick ligga i blöt över natten. Nästa dag var man inte barn längre, upp bara i ottan, packa smörgåsar, kaffe och choklad, sen bar det iväg, dra upp all tvätt och låta den rinna av, samtidigt hämta vatten, tända i pannmuren, fram med stora tvättbaljor, tvättbrädor och rotborstar. Allt tvättades för hand. All vittvätt kokades i lut efter tvättningen. Upp över bänkar för att rinna av, ner i stora tvättkorgar och ut på en klappbrygga vid sjön. Skölja, klappa, vrida och ner i klädkorgarna, sedan hängas utomhus. Tänk er massor av snö, femton grader kallt och en isvak vid klappbryggan, hungrig, blåfrusen, kissnödig och otroligt trött.

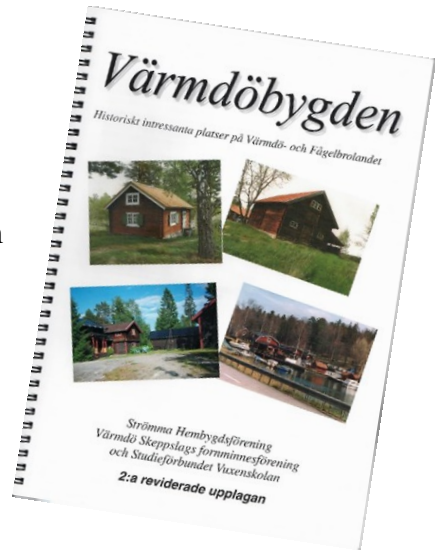
Men sedan när tvätten frystorkat skulle den in, läggas ihop, ner i kläd-korgar och köras hem. Vi hade egen mangel som väl var. Mamma hade som ung flicka arbetat på strykinrättning och kunde verkligen stärka skjortor och stryka slätt och fort, där fick jag gå i en hård skola som jag haft mycket nytta av.

Ibland går jag ner i tvättstugan här i Nacka, lastar tvättmaskinen full med tvätt, knäpper på knappar och hör hur den börjar arbeta. Då sätter jag mig ner en stund och minns. Tänk, vad våra nu gamla fick stå ut med, hu.

/ Greta Törnros

KÖP SKRIFTEN VÄRMDÖBYGDEN!

En skrift om Värmdöbygden har tagits fram av Strömma Hembygdsförening i samarbete med Värmdö Skeppslags Fornminnesförening och Studieförbundet Vuxenskolan. Den beskriver historiskt intressanta platser på Värmdö- och Fågelbrolandet, och har många bilder. Den kan köpas för 90 kronor på museet när detta är öppet (se under aktiviteter sid 6).

Samlingslokal att hyra!

Vill Du anordna fest eller möte så finns vår samlingslokal att tillgå i Backstugan. Den är utrustad med all nödvändig köksutrustning för max 35 personer.

Söndag–Torsdag   400 kr/dag

Fredag & Lördag   700 kr/dag

Kontakt för bokning och information:

Gudrun Molin Andersson, tfn. 073-655 33 74

E-post: molin.andersson@telia.com

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

AVS: Strömma Hembygdsförening, G:a Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö

Fredblads Fastighetsbyrå

Er mäklare på Värmdölandet

AV FASTIGHETSMÄKLARINSPEKTIONEN REGISTRERAD FASTIGHETSMÄKLARE
MEDLEM AV FASTIGHETSMÄKLARFÖRBUNDET

AUKTORISERAD FASTIGHETSMÄKLARE – 35 ÅRS ERFARENHET – ER TRYGGHET/GARANTI

SÄLJTANKAR? DET LÖNAR SIG ATT ANLITA OSS.

KOSTNADSFRI RÅDGIVNING - VÄRDERING – BESÖK

Vi är er fastighetsmäklare/specialist på VÄRMDÖ sedan 35 år tillbaka. Vi kan ert område mycket väl och vi har sålt många villor – fritidshus – tomter – sjölägen i ert område genom åren med mycket gott resultat och många nöjda säljare och köpare.

Ni får hela upplägget hos oss dvs från intag, proffsfotografering, planskisser, annonsering m.m. till hjälp med deklaration. Ni marknadsförs på HEMNET, BLOCKET, BOLI, HITTAHEM, lokalpress och i vårt spekulantregister med spekulanter/köpare.

Välkommen att kontakta oss för ett besök.

Vi önskar er en fortsatt trevlig dag.

Jag bor själv på Fågelbrolandet så jag kan Värmdö mycket väl.

Mvh Hans Fredblad 070-3162520 hans.fredblad@fredblads.se
Er lokala personliga mäklare på Värmdölandet.